

BAE-İSRAİL ANTLAŞMASI YIKICI

BAE ile İsrail arasında gerçekleşen anlaşma, İsrail'in Filistin topraklarındaki işgali devam edecek ve İsrail Kudüs şehrinin tamamına hakim olacak demektir. BAE, İsrail'in aşırı yayılcı, saldırgan ve sömürgeci politikasının Arap devletleri için bir rahatsızlık nedeni olmayacağına dair bir garanti vermiş oldu. Ayrıca bu anlaşma, iki devletli çözümü tamamen rafa kaldırmıştır.

Muhittin Ataman

mataman@setav.org

ABD Başkanı Donald Trump 13 Ağustos 2020'de Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile İsrail'in "diplomatik ilişkilerini tamamen normalleştirme" karar verdiklerini açıkladı. Akabinde ABD, BAE ve İsrail'in bir ortak açıklaması yayınlandı. Bu ortak açıklamada, üç devletin çok sayıda ortak sorunla karşı karşıya oldukları ve üç ülkenin de bölgedeki tehditlere ve fırsatlara yönelik benzer bir bakış açısına sahip oldukları vurgulandı. Ayrıca varılan anlaşma gereği, BAE ile İsrail arasında turizmden güvenliğe ve kültülden yatırımlara kadar çok farklı alanlarda çok sayıda antlaşmanın imzalanacağı duyuruldu. Trump ve Netanyahu bu gelişmeyi "tarihi" bir adım olarak nitelendirdiler.

Antlaşmanın Mahiyeti

Bu antlaşmayı anlamlı, hatta tarihi, kılan pek çok husus vardır. Bunlardan birincisi, bu antlaşmanın Mısır'ın 1979'da ve Ürdün'ün 1994'te imzaladıkları antlaşmalardan sonra Arap devletlerinin İsrail ile yaptığı üçüncü antlaşma olmasıdır. Sadece bundan dolayı bile önemli olduğu söylenebilir. İkincisi, önceki iki antlaşma belirli tavizler karşılığında imzalanmışken bu antlaşma ciddi herhangi bir karşılık beklenmeden imzalandı. Mesela Mısır'ın imzaladığı Camp David Antlaşması ile Mısır, İsrail'in işgalindeki Sina Yarımadası'nı geri aldı. Benzer şekilde Ürdün de imzaladığı antlaşma mukabilinde İsrail'den Araba Vadisi'ndeki Bakura ve Gamr arazilerini ve Ürdün ile Yermük nehirlerinin sularının belirli bir miktarını (Ürdün Nehri'nden

yıllık 50 milyon metreküp su, Yermük Nehri'nde suyun 4'te 3'ünü almıştır. Ancak BAE'nin imzaladığı antlaşma sadece İsrail'in Batı Şeria'daki genişleme sürecini geçici olarak durduracaktır. Üçüncü olarak, ilk defa İsrail ile komşu olmayan bir Arap ülkesi İsrail ile resmi diplomatik ilişkiler kurdu. Dolayısıyla BAE'nin coğrafi konumu önceki iki devletin konumundan farklıdır.

Taraflar varılan antlaşmayı BAE ile İsrail arasındaki normalleşme olarak duyurdular, ancak gerçekte bu normalleşmeden ziyade bir formelleşme/resmileşmedir. Çünkü uzun bir süredir iki ülke arasındaki ilişkilerin defacto olarak çok geliştiği ve İsrail'den üst düzey devlet görevlilerinin Abu Dabi'yi ziyaret ettiği bilinmekteydi. Özellikle Arap isyanları ve devrimlerinin başlamasından bu yana iki devlet ortak tehdit algılaması üzerinden yakınlaşma sürecine girmişti. Dolayısıyla bu antlaşmayı daha çok, iki ülke arasındaki ilişkilerin ABD'nin himayesinde resmileştirilmesi olarak görmek gerekir.

Öte yandan, bu antlaşmanın İsrail Başbakanı Netanyahu ile ABD Başkanı Trump'ın iç siyasi hesaplamalarının da bir sonucu olarak okunması gerektiğini belirtmek gerekir. Farklı nedenlerden dolayı Netanyahu ile Trump kendi iç siyasetlerinde ciddi bir itibar kaybı yaşamaktadırlar. Bu antlaşmanın imzalanmasıyla birlikte hem Netanyahu'nun iktidarının devam etmesine hem de Trump'ın kasımdaki seçimlerden zaferle çıkmasına katkı yapması beklenir.

Bölgesel Etkileri

Beklendiği gibi çok sayıda bölgesel ve küresel aktör bu antlaşmaya olumlu bir tepki verdi. İsrail devletinin güvenliğini Ortadoğu'daki siyasetlerinin merkezi hedefi olarak gören İngiltere, Almanya, Fransa ve İspanya gibi hemen hemen bütün Batılı devletler antlaşmayı memnuniyetle karşıladılar. Birleşmiş Milletler Genel

İsrail ve BAE arasında ilişkilerin normalleşmesi için varılan anlaşma sonrası İsrail'in Netanya kentinde İsrail ve BAE bayrakları asıldı. Türkiye varılan anlaşmayla ilgili olarak, BAE'nin, Filistin'in iradesini yok saydığını belirtti. Dışişleri Bakanlığından yapılan açıklamada bu riyakar davranışı, tarihin ve bölge halklarının affetmeyeceği ifade edildi. (16 Ağustos 2020)

Bölgenin Arap olmayan iki ülkesi Türkiye ve İran, BAE ile İsrail arasındaki antlaşmaya karşı çıkan en önemli bölgesel aktörler olarak ön plana çıktılar. Zaten uzmanların yaptıkları yorumlara göre bu anlaşma öncelikle bu iki devletin bölgesel projeksiyonlarına bir darbe ve müdahale olarak nitelendirilebilir.

Sekreteri Antonio Guterres de antlaşmanın bölgesel barışa katkı yapacağını iddia etti.

Bu antlaşmanın her ne kadar bölge ülkeleri ve siyaseti üzerinde bölgesel güç dengesi değişiklikleri gibi radikal değişikliklere yol açmayacağı düşünülüyorsa da bu antlaşmanın bazı önemli bölgesel etkileri olacaktır. Her şeyden önce bu antlaşma açık bir şekilde Filistin halkının ve siyasal aktörlerin aleyhine bir gelişmedir. Bundan dolayı da hemen bütün Filistinli aktörler, Mescid-i Aksa'ya, Kudüs şehrine ve Filistin davasına ihanet olarak gördükleri bu antlaşmayı şiddetle kınadılar. Bu antlaşmanın bir sonucu olarak, İsrail'in Batı Şeria'daki ilhak planının geçici olarak durdurulduğu vurgulansa da aslında İsrail'in yayılcı siyasetini durdurmaya çalışılmaktadır. Bu maddenin sadece anlaşmaya meşruiyet kazandırmak amacıyla konulduğu açıktır. Ayrıca metnin ruhu ve ifade edilen hususlar kadar dile getirilmeyen hususlar dikkate alındığında antlaşmanın Filistin toprakları ve insanları hakkında hiçbir olumlu şey getirmediği görülür. Mesela ABD, İsrail ve BAE tarafından yapılan resmi açıklamada Kudüs şehrine hiç atıf olmamasıyla şehrin doğusunun da İsrail tarafından ilhak edilmesine zımnen onay verdiği anlaşılmaktadır.

BAE ile İsrail arasında gerçekleşen uzlaşma, İsrail'in Filistin topraklarındaki işgali devam edecek ve İsrail Kudüs şehrinin tamamına hakim olacak demektir. BAE, İsrail'in aşırı yayılcı, saldırgan ve sömürgeci politikasının Arap devletleri için bir rahatsızlık nedeni olmayacağına dair bir garanti vermiş oldu. Ayrıca bu antlaşma, iki devletli çözümü tamamen rafa kaldırmıştır.

İsrail Çıkarlarıyla Uyumlu

İkinci olarak, BAE ile İsrail arasındaki anlaşma Arap dünyasının geleceğine ciddi bir zarar verecektir. Mısır, Ürdün, Umman ve Bahreyn gibi Arap rejimlerinin büyük çoğunluğu antlaşmayı memnuniyetle karşıladıklarına dair açıklamalar yaptılar. Bazı rejimler ise iç siyasi hassasiyetler veya bölgesel dengeler gibi farklı nedenlerden dolayı sessiz kalarak zımnen onayladılar. Pek çok gözlemci BAE'den sonra hangi Arap devletlerinin İsrail ile ilişkilerini normalleştirmek için sırada olduğunu tartışmaya başladı. Ancak Arap rejimlerinin bu İsrail yanlısı tavrı ve siyasetine rağmen

ABD Dışışleri Bakanı Mike Pompeo, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ile bir araya gelerek İsrail ve BAE'yi destekleyeceklerini açıkladı. (24 Ağustos 2020)

Arap sokakları İsrail karşıtı tutumunu ve bakışını devam ettirmektedir. Arap halklarının İsrail karşıtlığı, İsrail'in Filistin ve Arap topraklarındaki işgali ve Filistin halkına yönelik baskıcı politikaları bitmediği sürece devam edecek gibidir. Diğer bir ifadeyle, İsrail siyasetini normalleştirmedeği sürece Arap halkları da İsrail'e yönelik tutumlarını normalleştirmeyecektir.

BAE-İsrail arasındaki anlaşma, Arap isyanları sonrası dönemde yıkılan "siyasal Arap dünyası"nın yeniden yapılanmasında iki ülkenin iş birliği yapmaya devam edeceklerinin teminatı olacaktır. Dış müdahalelerle geçiş sürecinde başarısızlık yaşayan ve devlet yapıları dağılan Suriye, Yemen, Libya, Lübnan ve Irak gibi ülkelerin siyasetini şekillendirme gayreti içindedir. Mısır önemli ölçüde Suudi Arabistan ile BAE'nin etkisi altına girdi ve bölgesel konulardaki ağırlığını en azından şimdilik kaybetti. Tunus düşe kalka ilerliyor, ancak o da BAE'nin müdahalelerine hedef olmaktan kurtulamadı. Körfez dışındaki iki monarşi olan Ürdün ile Fas bazı reformlarla şimdilik idare ettiler, ancak BAE kaynaklı dış müdahalelere karşı çok kırılğanlar. Sudan'da halk gösterilerinden sonra BAE ve Suudi yanlısı bir iktidar oluştu. Kısacası, Arap dünyasının en etkili iki aktöründen biri olan BAE, Arap dünyasındaki demokratikleşme süreçlerinin akamete uğratılması için İsrail ile iş birliği yapmaya devam edecektir.

Arap dünyasındaki bu dağınıklığıktan istifade etmek isteyen İsrail, Trump'ın da desteğiyle bölgedeki kırılğan yapıyı istismar etmeye ve bundan yararlanmaya devam edecek, "Arap tehdidi"nden kurtulacak ve Filistin sorununu kendine göre çözecektir. İmzalanan anlaşma ile ABD ve İsrail hükümetlerinin bölgesel pozisyonu pekiştirilecek, bölgede hiçbir popüler, demokratik hareketin ve siyasi aktörün etkili olmasına izin verilmeyecek, böylece Arap dünyasının bağımlılığı yeniden şekillendirilecektir. Anlaşmaya yakından bakıldığında, sadece İsrail'in güvenliği değil aynı zamanda yayılmacılığı ve işgali de garanti altına alınmış olacak. Böylece İsrail'in gelecekteki işgallerinin meşrulaştırılmasının da önü açılmış oldu.

Öte yandan, İsrail ile anlaşma imzalayan BAE, Arap Birliği Barış Planı'nı da çöpe atmış oldu. Arap Girişimi olarak da bilinen bu plana göre İsrail devleti Filistinlilere ait toprakları işgale son verdiği ve Filistinlilerin kendi topraklarında devletlerini kurmayı kabul ettiği takdirde bütün Arap devletleri İsrail ile ilişkilerini normalleştireceklerdi. Ancak BAE İsrail ile bu anlaşmayı imzalayarak hem bu

girişimi geçersiz kıldı hem de Arap devletleri arasındaki siyasi birliği parçalamış oldu. Bundan sonra Arap devletlerinin, Arap milliyetçiliğinin en önemli ötekisi ve motivasyon kaynağı olan İsrail'e ve onun Arap topraklarını işgal etmesine karşı birleşme ihtimali çok daha düşük olacaktır.

Ayrıca BAE-İsrail anlaşması diğer Arap ülkelerinin de aynı yolu takip etmeleri, yani karşılık beklemeden İsrail ile anlaşma imzalamaları için baskıya neden olacaktır. Bundan sonra Batılı devletler başta olmak üzere küresel güçler diğer Arap devletlerinin de benzer adımları atmaları için baskı uygulayacaklardır. Zaten anlaşmadan hemen sonra hangi Arap devletinin İsrail ile ilişkilerini normalleştireceğinin tartışması başladı. Bazıları Bahreyn ya da Umman'ın sırada olduğunu söylerken bazıları ise Fas'ın ikinci adımı atacağını iddia ediyor. Arap rejimlerinin küresel ve bölgesel aktörlere olan bağımlılıklarının tahkim edilmesi sonrasında hiçbir Arap rejimi, Filistin-İsrail sorununa taraf olmak istemeyecektir. Dolayısıyla bu anlaşma, Filistin-İsrail sorunu bundan böyle Arap rejimlerinin İsrail ile ilişkilerini normalleştirmelerinin bir ön şartı olmayacağını gösterdi.

Türkiye ve İran Karşıtlığı

Üçüncü olarak, bölgenin Arap olmayan iki ülkesi olan Türkiye ve İran, BAE ile İsrail arasındaki anlaşmaya karşı çıkan en önemli bölgesel aktörler olarak ön plana çıktılar. Zaten uzmanların yaptıkları yorumlara göre bu anlaşma öncelikle bu iki devletin bölgesel projeksiyonlarına bir darbe ve müdahale olarak nitelendirilebilir. Yaptıkları açıklamalarda varılan anlaşmanın Filistinlilerin topraklarının resmi konumunu dikkate almadığı gerekçesiyle şiddetle kınayan resmi Türk yetkililere göre BAE'nin attığı bu adım, İsrail'in yeni yayılmacı adımlarını meşrulaştırmaya ve birleşik Kudüs üzerindeki egemenlik

BAE ve İsrail'in başını çektiği saldırgan ve gayrimeşru cephe ile farklı çıkış noktalarına sahip olsalar da daha kuşatıcı, katılımcı ve demokratik güçler arasındaki mücadele önümüzdeki on yıllarda da devam etme ihtimaline sahip. Bu yüzden kısacası, bu iki "normal olmayan gücün" etkili olduğu Ortadoğu coğrafyası, daha uzun bir süre normalleşme imkanına sahip olamayacaktır.

iddialarını resmileştirmeye katkı yapacaktır.

BAE-İsrail antlaşmasının hedef aldığı ülkelerden biri de İran'dır. İran devlet yetkililerinin hemen hepsi İran'ın bölgesel menfaatlerine zarar vereceği iddiasıyla antlaşmayla ilgili kinama mesajları yayınladılar. İran antlaşmayı İsrail'in Körfez'deki gelişmelere müdahale etme yönündeki adımlardan biri olarak okumaktadır. Netanyahu'nun da vurguladığı gibi antlaşmanın ortak bölgesel tehditlere ve gelişmelere karşı güvenlik ve istihbarat boyutları da vardır. Hemen herkes bu ortak tehditler arasında İran'ın da ön safta yer aldığı bilir.

Ancak İran ile toprak dahil bölgesel hegemonya sorunları yaşayan BAE, İran'ı doğrudan hedef almaktan kaçındığı için antlaşmanın İran'a karşı olmadığı yönünde açıklama yapmak zorunda kaldı. Bundan dolayı, BAE'nin dış ilişkilerden sorumlu bakanı Enver Gergeş, İsrail ile varılan antlaşmanın egemenlik haklarının kullanılarak imzalandığını ve bunun İran'a yönelik olmadığını açıkladı.

Normal Olmayan İki Güç

Mevcut güç merkezlerinin devam edeceği beklentisiyle birlikte, BAE ile İsrail arasında varılan antlaşmanın Ortadoğu'da ciddi bir değişiklik meydana getiremeyeceği düşünülebilir. Zaten Arap isyanlarının ve devrimlerinin patlak vermesinden bu yana Arap dünyasının ayakta kalan en önemli aktörleri olarak BAE, Suudi Arabistan ve Mısır ile İsrail arasında çok yakın ilişkiler geliştirilmişti. Daha sonra Trump'ın himayesinde yeniden yapılandırılan "küre ittifakı" olarak da bilinen ve hem Türkiye hem İran karşıtlığı üzerinden inşa edilen koalisyon bağlamında bahse konu Arap rejimleri ile İsrail pek çok konuda ortak bir perspektif geliştirmişlerdi. Dolayısıyla fiili durumun resmileştirilmesi olarak nitelendirilebilecek bir gelişmenin başka ne tür etkileri olacağı tartışılmalıdır.

İsrail ve BAE anlaşması Batı'yı memnun etti, Filistinlileri üzdü

Avrupa ülkeleri, İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) arasında yapılan normalleşme anlaşmasına destek verirken Suudi Arabistan ve Arap Birliğinin anlaşma karşısında sessiz kalması dikkati çekti

ULUSLARARASI ALANDA VE İSLAM DÜNYASINDA ANLAŞMAYA **EN SERT TEPKİ TÜRKİYE'DEN GELDİ**

Türkiye Cumhurbaşkanı
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

"İsrail ile şu anda gerek Mısır gerek Yunanistan arasındaki dayanışma, Filistin'e yönelik adım yenilir yutulur bir adım değil"

"Abu Dabi yönetimiyle özellikle diplomatik ilişkileri askıya almak veyahut da bizim de büyükelçiyi geri çekme gibi bir adımımız olabilir"

"Filistin halkının yanındayız. Filistin'i de hiçbir zaman yedirmedik, yedirmeyiz"

(FHKC)
FİLİSTİN HALK KURTULUŞ CEPHESİ

BAE ile İsrail'in normalleşme anlaşmasını Filistin halkının sırtına saplanmış bir hançer olarak nitelendirdi

İSRAİL BAŞBAKANI
BİNYAMİN NETANYAHU

BAE VELİAHT PRENSİ
MUHAMMED BIN ZAYİD AL NAHYAN

ANLAŞMAYA DESTEK VERENLER

BATİ ÜLKELERİ

BAHREYN

UMMAN

MISIR

SERT TEPKİ GÖSTERENLER

TÜRKİYE

İRAN

FİLİSTİN

LIBYA

SESSİZ KALAN ÜLKELER

SUUDİ ARABİSTAN

KUVEYT

ARAP BİRLİĞİ

Ortadoğu'nun en müdahaleci, saldırgan ve gayrimeşru siyasetini izleyen iki devleti BAE ve İsrail'in imzaladığı antlaşma, Ortadoğu'ya istikrar getirmekten uzaktır. Halktan kopuk rejimlerin ve despotik yönetimlerin tahkimini amaçlayan bu iki devlet, bölgedeki bütün popüler, demokratik ve İslami hareketleri ötekileştirmeye ve terörize etmeye devam edecektir.

Netice olarak, Ortadoğu'nun en müdahaleci, saldırgan ve gayrimeşru siyasetini izleyen iki devletin imzaladığı bu antlaşma, Ortadoğu'ya istikrar getirmekten uzaktır. Halktan kopuk rejimlerin ve despotik yönetimlerin tahkimini amaçlayan bu iki devlet, bölgedeki bütün popüler, demokratik ve İslami hareketleri ve siyasal aktörleri ötekileştirmeye ve terörize etmeye devam edecektir. Arap rejimlerinin kırılganlığı arttıkça ve halka rağmen yönetimde kalmaya devam ettikçe dışarıdaki güçlere daha bağımlı hale gelecektir. Önümüzdeki birkaç on yılın bölge tarihi, BAE ve İsrail'in başını çektiği saldırgan ve gayrimeşru cephe ile farklı çıkış noktalarına sahip olsalar da daha kuşatıcı, katılımcı ve demokratik güçler arasındaki mücadele olarak şekillenme ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Kısacası, bu iki "normal olmayan gücün" etkili olduğu Ortadoğu coğrafyası, daha uzun bir süre normalleşme imkanına sahip olamayacaktır. ❏

Kayna: AA